

A Szalamander kulturális fesztivállá bővült

Szeptember elején népes küldöttség érkezett Dunaújvárosból a szlovákiai Selmecebányára az idei Szalamander-ünnepségre. Az ISD Dunaferres a főiskola delegációja is ott vonult az esti Szalamander-menetben — együtt énekelve a diáknótákat és a szakok himnuszait. Az egyébként csendes kisváros élete felpeteszült, ugyanis a hagyományörzés kulturális seregszemlével, vásári hangulattal egészült ki. A színpadon egymást követték a népi és popzenekarok. A főtéren régi mesterségeket elevenítettek fel. A selmeci kirándulás apropójul szolgált történelmi visszatekintésre, de nem hiányozhat az úti beszámolóból az élmények megosztása sem.

Egy kis történelem — legekkel

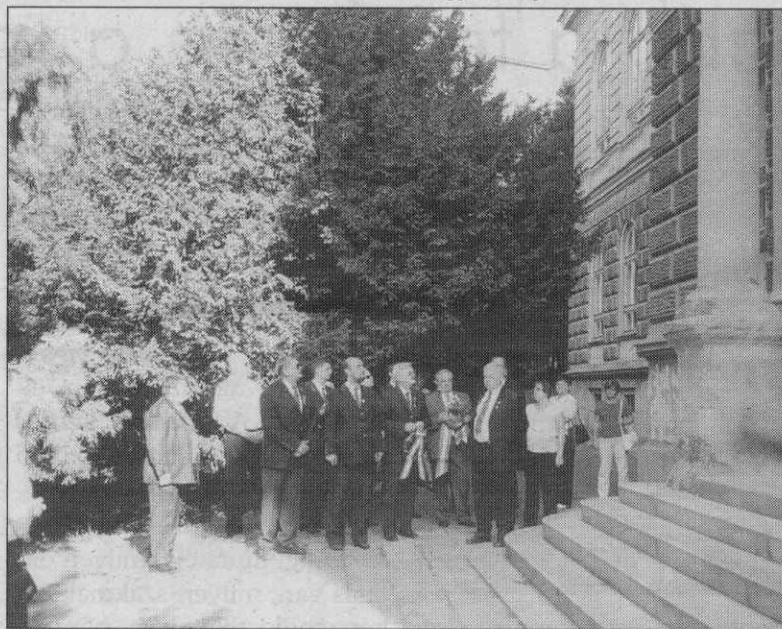
Aranyat, ezüstöt, rezet a környező hegyekben már a rómaiak idején is bányásztak. Selmecebánya 1075 óta bányászváros. Az Árpádok alatt bencés szerzeteseké volt a bányajog, a 12-13. században pedig bányaművelésben járatos flandriai, bajor és szász bányászokat telepítettek be a városba. Selmecebánya IV. Bélától kapta bányavárosi jogait 1238-ban. A középkortól 1919-ig szabad királyi város volt. Ezüstbányái Európa leggazdagabb lelőhelyei közé számítottak. A virágzás addig tartott, amíg a spanyol gyarmatok ezüstkincse meg nem jelent az európai piacokon. A város termékei közül kitűnt a selmeci pipa, a pipadohány, a cipő, a vászonszövés és az acélhuzal.

Itt használtak — 1627-ben — először a világon a bányarobbantáshoz puskaport. 1753-ban már báró Hellenbach és Hell József Károly találma-

nyával, hidraulikus géppel szivattyúzták ki a vizet a bányákból. A kor kiváló mérnöke, Mikovinyi Sámuel pedig kiépítette a ma is meglévő bányatavak rendszerét.

A Bányászati és Kohászati Akadémia létrejötte

Selmecebánya iskolavárosként írta be magát a történelembe. Első bányaiskoláját 1735-ben alapították, ezt Mária Terézia 1762-ben bányászati-kohászati akadémiává emelte.

Zsámboki László kutatásaiból kiderül, hogy Johann Thaddaus Peithner, a csehországi bányászati és pénzverészet legfőbb hivatal levéltárosa 1761-1762 telén részletes javaslatot nyújt be az udvari kamarához a bányászati-kohászati (mineralógiai) tudományok oktatásának bevezetésére valamely fönnálló egyetemen. Prágára gondolt. Úgy vélte, hogy a négy évfolyamos kurzusra megfelelő előtanulmányokkal (filozófiai előkészítő, jogi végzettség) rendelkezők iratkozhatnak be. Az első évfolyamon a szükséges természettudományos alapképzésre kerülne sor, a másodikban a bányászati-

ra, a harmadikban a kohászatra (kémia, kohósítás, fémfeldolgozás), a negyedikben pedig a bányajogot adnák elő. Az oktatáshoz jó könyvtár, ásvány- és kőzetgyűjtemény, modelltár és laboratórium tartozna. Nem tényleges műszaki, illetve mérnökképzésre gondolt, hanem a bányászati-kohászati hasznát fölismerő, annak ügyeiben járatos állami tisztség-, és tisztviselőket, valamint esetlegesen bányarészvényessé vagy bányavállalkozóvá váló

földbirtokosokat és polgárokat kívánt a bányászat hasznára oktatni.

A javaslat éppen akkor érkezett az udvari kamarához, amikor a bányász- és kohászati képzés korszerűsítése elodázhatatlannak látszott. 1762. október 22-én Mária Terézia jelenlétében a következő határozat született:

- létre kell hozni egy, az egész birodalom számára bányász-kohászszakembereket képző tanintézetet;
- az oktatásnak erős elméleti alapokra kell épülnie, nem úgy, mint a korábbi tanintézeteknek;
- a tanintézet Selmecebányán legyen, tekintettel arra,

hogy a birodalmon belül itt találhatók meg a legkorszerűbb, s legsokrétűbb bányászati-kohászati berendezések és gépek;

- a birodalom összes tanintézetének filozófiai kurzusain a bányászati-kohászati tudományokból gazdagabb ismereteket oktatásnak, nem latin, hanem német nyelven, illetve a tartomány nyelvén.

E naptól számítják az akadémiai szintű képzés megteremtését. Az oktatás megindításához természetesen idő kellett. Az intézmény 1807-ben erdészeti tanszékkal bővült.

A nagy hírű akadémia 1919-ben egyfelől Sopronba költözött át, másfelől a brnói főiskolához csatlakozott, 1949-től pedig Miskolcon működik. Az akadémia elköltözése után a tanintézetek épületei kihasználatlanul maradtak. 1938-ban megindult a középiskolai erdészeti képzés az erdészeti palotában. A bányászati és kémiai palotában jelenleg a vegyipari szakközépiskola található.

A selmeci akadémikusok szokásai, amelyeket a jénai és a heidelbergi diákeletről vettek át, hatással voltak az országos diák- és társas életre. A selmeci diáknótákat mindenfelé énekeltek. Tőlük ered a „ballagás” szokása, s ma is énekeljük a „gaudeamus igitur”-t.

Az evangélikus líceumban tanult Petőfi, s az utolsó két líceumi osztályt itt végezte Mikszáth Kálmán, akinek számos írása a városhoz és környékéhez kapcsolódik. Itt született Hell Miksa csillagász, Kosáry Domokos történész, Pattantyús-Ábrahám Géza műegyetemi professzor. Csontváry Kosztka Tivadar 1902-ben festette meg a települést, a kép Pécsen látható.

Idegenforgalmi vonzerő a Szalamander-ünnepség

A bányák kimerülése után a lakosság megfogyatkozott, és

Selmec a XX. század végére csendes kisváros lett. A csendet a minden év szeptemberében megrendezett Szalamander-ünnepség bontja meg, amely kulturális fesztiválban teljesedik ki. Az idei szeptember 5-6-7-re esett. Az ISD Dunaferri 14 fős delegáció képviselte, míg a dunaújvárosi főiskolások két nagybuszt tölthettek meg. A péntek estére időzített szalamander-menet idegenforgalmi látványosságnak számít. *Ambrus Ritától*, az ottani Alma Mater Hotel ügyvezetőjétől megtudtuk, hogy a rendezvényre többek között az utódintézmények egykori diákjai érkeznek. Az eseményt nagy érdeklődés övezi országon belül is, ilyenkor a legtávolabbi részkekről is ideutaznak. Kezébe adom az erre az alkalomra kiadott programfüzetet, kérem, fordítsa le, mert arra vagyok kíváncsi, Szlovákiában miként foglalják össze az ünnepség lényegét. Íme a szöveg: „A Szalamander eredetileg a selmeci akadémia diákjainak tekintélyes és ünnepélyes felvonulása volt olyan különleges alkalmakor, mint például az akadémia professzorainak vagy diákjainak temetése, valéták búcsúzása Selmectől. Mindig sötétedés után, bányáslámpák és fáklyák fénye mellett zajlott. A menet magját a selmeci akadémia diákjai alkották. Amikor 1919-ben a Bányászati és Erdészeti Főiskola Sopronba költözött, a városban hosszabb időre megszűnt az addig gazdag közösségi élet. Határkőnek 1935 számít, amikor a város újjáélesztette ezt a régi hagyományt. A második világháborút követően, elsőként 1949. szeptember 10-én, a Bányászok és Kohászok Napján elevenítették fel ezt a szokást.

Az elnevezés a foltos szalamandra mozgásából ered. A menet a szalamandra mozgását utánozva vonul az utca egyik oldaláról a másikra, ami a bányáslámpák pontszerű fényeivel igen látványos. A felvonuláson főként a város életét és munkáját jelenítik

meg. A menet elején ballag egy pásztor a segédekkel, s kezében viszi a szalamandrárt. A bányászok és erdészek egymás vállát fogják, és egyik oldalról a másikra történő lengő mozgással haladnak. Mögöttük vonulnak az egykori diákok.”

A város címerében is látható szalamandra-legendát Sáfár László ismerteti velünk. E szerint egy Sebnitz nevű pásztor az Ohegy sziklái alatt legeltette nyáját, amikor két szalamandrara lett figyelmes. Az egyik háta ezüst, a másik arany színben csillogott. Ezek

vezették rá a pásztorra a vidék arany- és ezüstlelőhelyeire. Megjegyzem, a XIV. században a magyarországi bányákból került ki az európai aranytermelés 80%-a, az ezüstnek pedig a negyede.

Visszakanyarodva a menethez, idén is együtt vonultak a dunaújvárosiak a miskolci, soproni és a többi bányász-kohász egyesületi tagokkal, jelenleg is tanuló főiskolásokkal, egyetemistákkal a diáknóták, a szakok himnuszainak éneklése közben, ünneplőben, díszgyenruhákban. A látványra összese-reglett, többségében szlovák nézőközönség tapsa közepette meghatódva haladtunk. Indulás előtt *Hevesi Imre*, az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Vaskohászati Szakosztály dunaújvárosi szervezetének titkára, a delegáció vezetője megosztotta velünk elmúlt

évi tapasztalatát, amikor kisebbfajta provokáció vetett árnyékot az ünneplésre. Ezúttal semmi probléma nem volt.

In memoriam ifjú Pálvölgyi Henrik

Pász Zsuzsanna és Titz Imre ifjú Pálvölgyi Henrik emlékének szentelték a zárándoklatot. Henrik négy esztendővel ezelőtt, egy szakestélyen mesélt Zsuzsának Selmecről, és közösen tervezték a legközelebbi utat. A sors másként akarta... Idén útra keltek, s magukkal vitték Henrik emlé-

sokféle zenei műfaj között, a világzenék sorában. A szombat déli polgármesteri fogadás is remek hangulatban telt el. A jelenlévő szlovákok, magyarok és lengyelek kedves ajándékokkal hálálták meg a város első emberének, Pavol Balzankának, a hagyományok továbbvitelét. Régen a helytartóhoz járulhattak hasonlóan a messziről érkezettek. Összességében elmondhatom, hogy mindenütt örültek nekünk, aranyosak voltak hozzánk. Azon vagyok, hogy ismét eljussak oda. Kevés volt a három nap mindent megnézni. Az arborétumban is több időt szeretnék eltölteni a csodálatos mamutfenyők között.

Egy kis városnézés — visszamentünk a középkorba

Selmecbánya történelmi belvárosát az UNESCO 1993-ban a világörökség részének nyilvánította. A Szentháromság tér közepén látható az 1764-ben készült Szentháromság-szobor, egy hajdani pestisjárvány fogadalmi emléke. Körülötte kapott helyet a piac. A lejtős téren patríciusházak, a hegyoldalakban pedig a bányászok manzárdtetős házai sorakoznak. Ugyancsak a téren áll a volt bányatörvényszék épülete, amelyben ma a Bánya Múzeum tekinthető meg. A tér északi végén találjuk meg a régi líceum épületét, falán emléktáblákkal (például a Petőfinek állítottal).

A tízezer lakosú város egyik érdekes műemléke, a Kopogtató-torony. Innen adtak jelet messze hangzó fakalapács-kopogtatással a hajnali munkakezdsre és a munkaváltásokra.

A három nap protokolljából az idén sem maradhatott el a professzorok sírjainak és az OMBKE-emléktábla megkoszorúzása, valamint egy szakestély, amelyre Páparól, Mosonmagyaróváról, Győrből érkeztek egyesületi tagok, s emelték az est fényét.

Szente Tünde